

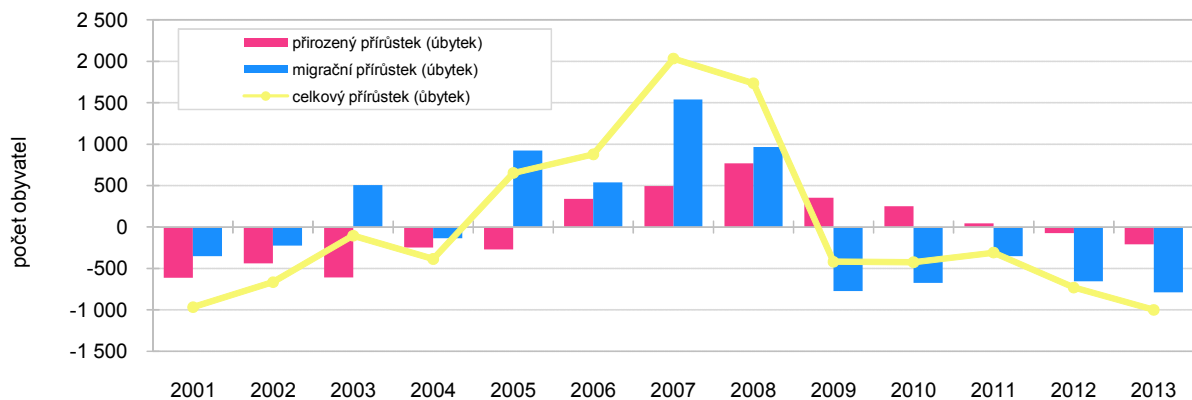
1. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Z celkového počtu obcí představují téměř polovinu nejmenší obce do 199 obyvatel.

Rozlohou 6 796 km² se sice Kraj Vysočina řadí na páté místo mezi kraji, počtem obyvatel ale až na místo dvanácté, což se odráží ve velmi nízké hustotě osídlení, 75,1 obyvatele na km², tato hodnota nedosahuje ani 57 % průměru České republiky a v rámci krajů je druhá nejnižší. Na území kraje se nachází 704 samosprávných obcí, po Středočeském kraji druhý nejvyšší počet. Z hlediska administrativního členění se dělí na 5 okresů, dále na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP). Nejvíce obcí spadá do ORP Třebíč (93) a nejméně připadá na ORP Pacov (24).

Pro osídlení v kraji je charakteristická značně rozdrobená sídelní struktura, vyznačující se velkým počtem malých obcí. Průměrná populační velikost obce je na Vysočině 725 obyvatel. Nejmenší obce (do 199 obyvatel) představují téměř polovinu celkového počtu obcí, žije v nich ale pouze 8 % obyvatelstva kraje. Naopak na čtyři města s více než 20 tisíci obyvateli připadá více jak čtvrtina obyvatel kraje. Všechny 34 měst se v roce 2013 na celkovém počtu obyvatel kraje podílelo 57,0 %, což je o 0,1 procentního bodu méně než v předchozím roce. Statut městyse má v kraji 41 obcí, ve kterých žije téměř 48 tis. obyvatel, tj. přes 9 % obyvatel kraje.

Graf 1.1 Přirozený, migrační a celkový přírůstek (úbytek) obyvatel Kraje Vysočina

Počet obyvatel kraje v posledních letech klesá vlivem migračního i přirozeného úbytku.

Na území Kraje Vysočina žilo ke konci roku 2013 celkem 510 209 obyvatel. V demografické struktuře mají nepatrně vyšší zastoupení ženy, a to 50,4 %. Od roku 2009 se na Vysočině projevuje neustálý pokles počtu obyvatel v důsledku záporného migračního salda a snižujícího se přirozeného přírůstku. Migrační pohyb na Vysočině vrcholil v roce 2007, kdy relativní počet přistěhovalých činil 12,5 osob na 1 000 obyvatel a počet vystěhovalých představoval 9,5 osob na 1000 obyvatel. Přirozený přírůstek byl nejvyšší v roce 2008, kdy dosáhl 1,5 osoby na tisíc obyvatel, v následujících letech klesal a v letech 2012 a 2013 byl již zaznamenán úbytek populace kraje přirozenou měnou.

Nejvíce lidí opouští okres Třebíč.

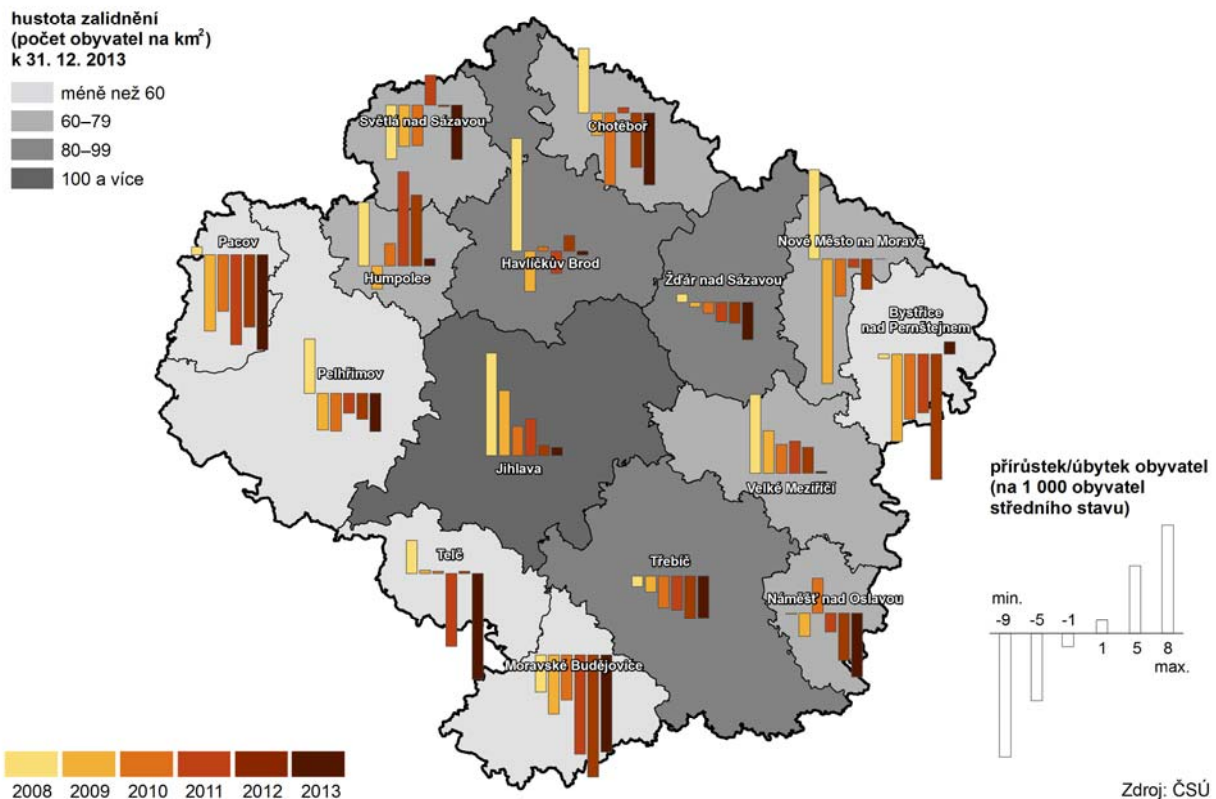
S výjimkou okresu Jihlava se v posledních letech ve všech ostatních okresech počet obyvatel snížil. Největší pokles zaznamenal okres Třebíč, a to zejména vlivem záporné migrace, kdy okres opouští více osob než se do něho přistěhuje.

Klesá počet přistěhovalých cizinců.

V počtu osob přistěhovalých do kraje do roku 2008 převažovali muži, od roku 2009 však mezi nimi měly mírnou a rostoucí převahu ženy. U vystěhovalých je situace podobná. Mezi přistěhovalými i vystěhovalými jednoznačně převažují osoby v produktivním věku (15 až 64 let), jejich podíl se však od roku 2009 snižuje, zejména u přistěhovalých. Současně v migraci vzrostl podíl dětské složky (0 až 14 let), opět výrazněji v případě stěhování do kraje. Zdá se, že s koncem ekonomické konjunktury zesláblo stěhování jednotlivců za prací a mírně se zvýšil pohyb rodin. V průběhu let 2008 až 2013 se do Kraje Vysočina ze zahraničí přistěhovalo nejvíce osob v roce 2008 (2 175 osob) a nejméně v roce 2011 (348). U zahraničního stěhování převládá počet přistěhovalých nad vystěhovalými, i když na počátku výrazně kladné migrační

saldo se zahraničím se postupně snižovalo a v posledním sledovaném roce se dokonce dostalo do záporné hodnoty.

Pohyb obyvatel ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2008 až 2013

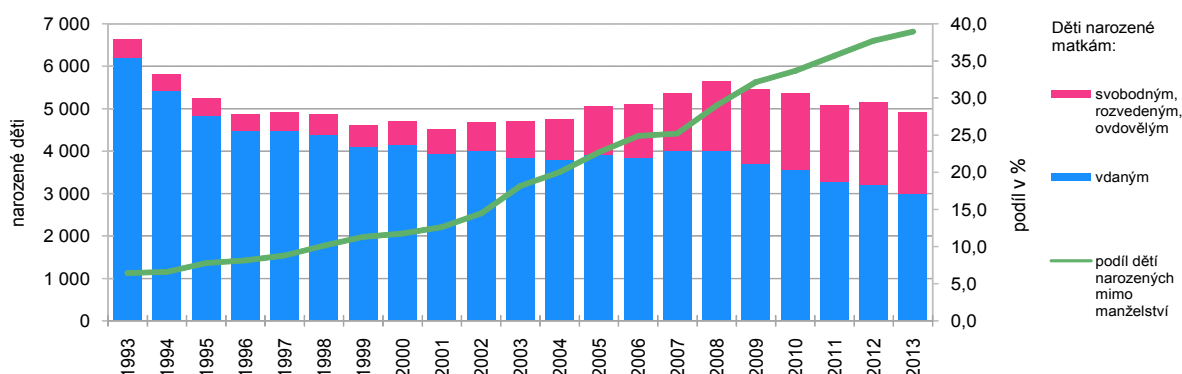
V Kraji Vysočina je evidován nízký počet cizinců.

Ke konci roku 2013 bylo na území České republiky evidováno celkem 434 153 cizinců. Kraj Vysočina (7 814 cizinců) patří spolu se Zlínským krajem (8 034) k regionům s nejmenším počtem cizinců. Od roku 2008 vzrostl počet cizinců v republice o necelé čtyři tisíce, tj. o 0,9 %. V letech 2008 až 2013 byl podíl cizinců na obyvatelstvu Kraje Vysočina nejvyšší v prvním roce tohoto období (1,9 %), v letech 2011 až 2013 činil shodně již jen 1,5 %. V roce 2013 byl jejich podíl na Vysočině v mezikrajském srovnání po Zlínském kraji druhý nejnižší. Za republikovým průměrem zaostala Vysočina o 2,7 procentního bodu.

Klesá počet narozených dětí, stoupá průměrný věk matky při narození.

V průběhu roku 2013 se v Kraji Vysočina živě narodilo 4 920 dětí, což bylo o 228 méně než v roce předchozím, a nejméně od roku 2008. Úroveň úhrnné plodnosti v roce 2013 dosáhla hodnoty 1,437 živě narozených dětí na jednu ženu v reprodukčním věku. S výjimkou roku 2011 to je sice ve sledovaném období nejnižší hodnota než v předchozích třech letech, stále je ale podstatně vyšší než v době kolem roku 2000. Nadále pokračuje trend odkládání mateřství do pozdějšího věku, průměrný věk matky při narození dítěte v roce 2013 na Vysočině poprvé přesáhl hranici 30 let – v roce 1991 činil 24,3 roku a o devět let později 26,4 roku. Výrazně vzrostl též věk matky při narození prvního dítěte, který v roce 2013 dosáhl 28,2 roku (v roce 1991 to bylo 22,0). Ve srovnání s ČR (28,7 roku) jsou prvorodičky v kraji mladší a společně s ženami v šesti dalších krajích se řadily do skupiny sedmi regionů, v nichž se průměrný věk matky při narození prvního dítěte pohyboval mezi 28,2 až 28,4 roky. Nejmladší jsou prvorodičky v Karlovarském kraji (27,1 roku), nejstarší v Praze (30,9 roku). Nejvíce dětí se na Vysočině v roce 2013 narodilo jako první dítě matky (2 275), jako druhé v pořadí 1 905, třetích a dalších bylo 740.

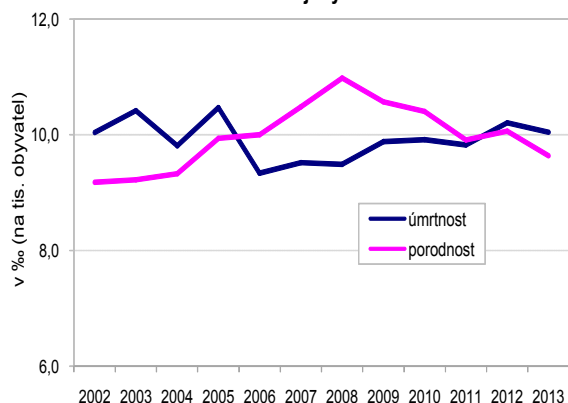
Graf 1.2 Narozené děti podle rodinného stavu matky a podíl dětí narozených mimo manželství

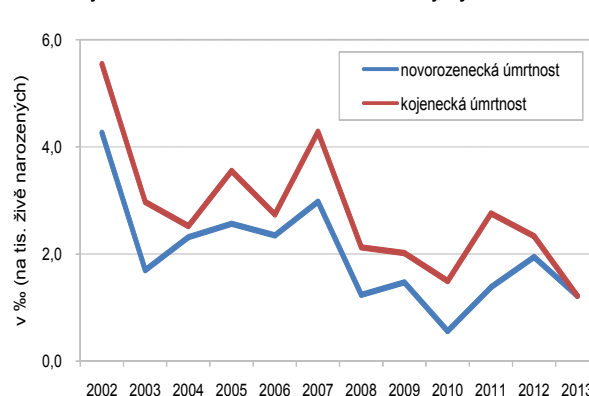
Dále se zvyšuje podíl dětí narozených mimo manželství.

Pokračoval vzestup počtu (i podílu) dětí narozených mimo manželství, které na Vysočině v roce 2013 tvořily 38,9 % ze všech narozených dětí. Jedná se o druhý nejnižší podíl po Zlínském kraji (37,4 %), nejvyšší byl v Karlovarském kraji (60,7 %). Mezi neprovdanými matkami převažují svobodné ženy, podíl rozvedených a ovdovělých matek na mimomanželské plodnosti se z 23,4 % v roce 2008 snížil na 13,0 % v roce 2013. Není však zřejmé, do jaké míry se na mimomanželské plodnosti podílejí osamělé ženy a jaký podíl připadá na ženy v neformálním soužití.

Graf 1.3 Porodnost a úmrtnost v Kraji Vysočina

Graf 1.4 Kojenecká a novorozenecká úmrtnost v Kraji Vysočina

Mírně stoupající úmrtnost.

V roce 2013 v Kraji Vysočina zemřelo 5 129 osob, mezi nimiž mírně převažují muži (51,3 %), kteří také častěji než ženy umírají v mladším věku. Příčina úmrtí se na Vysočině dlouhodobě výrazněji nemění. Kolem poloviny zemřelých (v roce 2013 to bylo 48,9 %) připadá na nemoci oběhové soustavy. Druhou nejčastější příčinou úmrtí jsou zhoubné novotvary (24,4 %). Míra úmrtnosti v Kraji Vysočina je dlouhodobě pod úrovní České republiky, v roce 2013 na tisíc obyvatel středního stavu připadalo na Vysočině 10,0 zemřelých osob, v České republice 10,4 osob. Úmrtnost byla v kraji od roku 2008 nižší než porodnost, v roce 2011 se však oba ukazatele již téměř vyrovnaly a od roku 2012 je úmrtnost vyšší. Novorozenecká i kojenecká úmrtnost meziročně v kraji poklesla, v roce 2013 zemřelo 6 dětí do 1 roku, vesměs šlo o úmrtí novorozenců do 28 dní.

Pokračuje proces stárnutí obyvatelstva, zvyšuje se počet obyvatel v poproduktivním věku a roste průměrný věk.

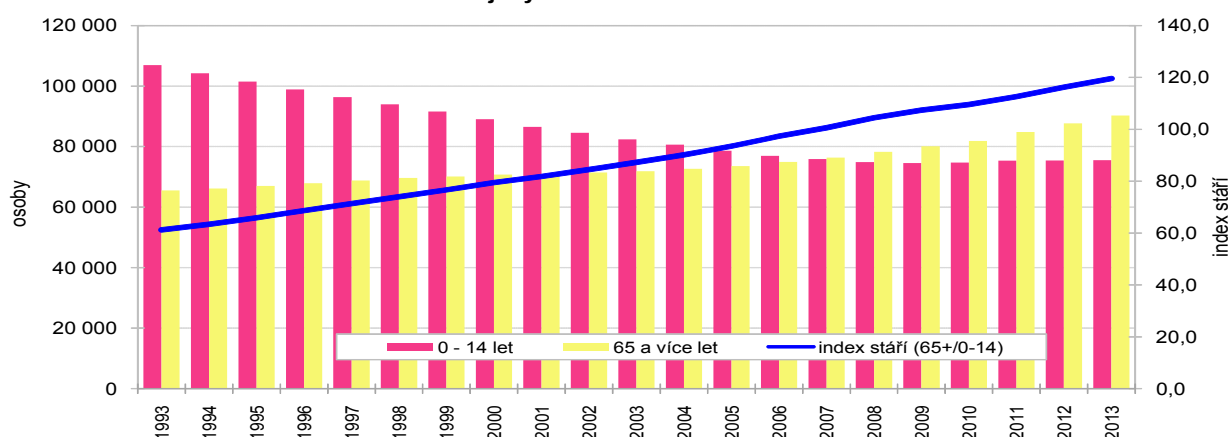
Podíl obyvatel ve věkové kategorii 0 až 14 let se sice v roce 2011 mírně zvýšil na 14,7 %, v následujících letech zůstával na úrovni 14,8 %. Neustále klesá podíl obyvatel v produktivním věku, který se z 70,3 % v roce 2008 snížil na 67,5 % v roce 2013. Naproti tomu podíl obyvatel v poproduktivním věku neustále roste, mezi roky 2008 a 2013 se zvýšil o 2,5 procentního bodu na 17,7 %. Již v roce 2007 počet osob ve věku 65 a více let poprvé převýšil dětskou složku (o 459), v roce 2013 tento rozdíl činil již 14 783 osob. Průměrný věk obyvatelstva se z 40,3 let v roce 2008 zvýšil na 41,6 let v roce 2013.

Stárnutí populace dokládá i další ukazatel, index stáří, který vyjadřuje kolik osob ve věku 65 a více let připadá na 100 dětí ve věku 0 – 14 let. V Kraji Vysočina v roce 2007 překročila hodnota tohoto ukazatele hodnotu 100 a neustále se zvyšuje. Koncem roku 2013 již na 100 dětí připadalo téměř 120 osob ve věku 65 a více let (v celé ČR 116). U mužů dosahuje na Vysočině index stáří nižších hodnot – na 100 chlapců připadá 97 mužů starších 65 let, u žen je situace zcela opačná – na 100 děvčat připadá 144 žen nad 65 let.

Nejmladšími okresy jsou Jihlavsko a Žďársko, nejstarším okres Pelhřimov.

Nejnižší průměrný věk má na Vysočině dlouhodobě okres Žďár nad Sázavou, nejpriznivější index stáří má však v posledních letech jihlavský okres, který má ve srovnání se Žďárskem o něco vyšší podíl dětské složky populace a méně seniorů. Na 100 dětí připadalo v roce 2013 v okrese Jihlava 112 osob starších 65 let, na Žďársku to bylo 115 osob. Naproti tomu v nejstarším okrese v kraji Pelhřimov připadalo na 100 dětí již 136 seniorů, vlivem této nepříznivé věkové skladby je na Pelhřimovsku dlouhodobě vykazováno záporné saldo přirozené měny obyvatel.

Graf 1.5 Věková struktura a index stáří v Kraji Vysočina

Roste naděje dožití při narození.

Dalším demografickým ukazatelem je naděje dožití neboli střední délka života. V Kraji Vysočina pro muže narozené v roce 2013 představuje 75,9 let (před 20 lety byla o více než 6 let nižší) a pro ženy narozené v roce 2013 je to 81,7 let (před 20 lety byla o více než 4 roky nižší). Z mezikrajského srovnání vychází Vysočina jako jeden z regionů s nejvyšší střední délkou života. U mužů zaujímá spolu s Královéhradeckým krajem druhou příčku za Hlavním městem Prahou, u žen je pak naděje dožití při narození třetí nejvyšší s nevelkým odstupem za Prahou a Jihomoravským krajem.

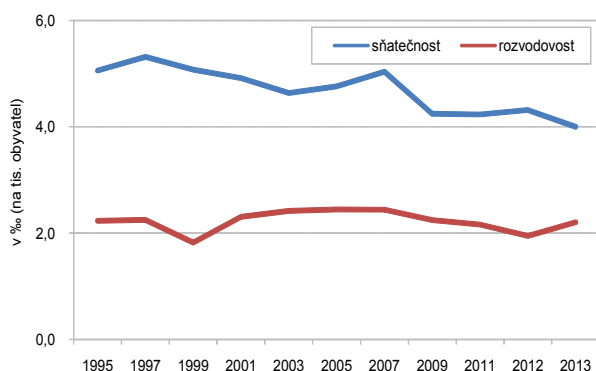
Počet sňatků klesá, muži i ženy vstupují do manželství ve vyšším věku.

U vývoje sňatečnosti se v posledních letech projevuje klesající tendence, počet sňatků uzavřených v roce 2013 byl nejnižší za posledních šest let (2 043), meziročně poklesl o 7,5 % (o 165 sňatků) a oproti maximu v roce 2008 o 12,4 %. Sňatečnost přibližně kopíruje celkový počet sňatků, v roce 2008 připadlo na tisíc obyvatel středního stavu 4,5 sňatků, v roce 2013 pak 4,0 sňatky. V roce 2013 činil průměrný věk mužů při prvním sňatku 30,9 roku, celkově se projevuje jeho postupné zvyšování (v roce 2008 vstupovali muži do prvního manželství v necelých 30 letech). Další manželství muži uzavírali v roce 2013 průměrně v 45,5 letech (v roce 2008 to bylo 43,7 roku). Obdobný trend je možno pozorovat i u žen. V roce 2013 byl průměrný věk nevěsty při vstupu do prvního manželství 28,0 roku (v roce 2008 o 1,1 roku méně), do dalších manželství vstupovaly nevěsty v průměru bezmála dvaadvacetileté (v roce 2008 činil jejich průměrný věk 40,2 roku). V roce 2013 na Vysočině vstoupilo do manželství 77 cizinců, mezi nimi bylo nejvíce občanů Slovenska (20) a Německa (7). V téže roce se v kraji provdalo 41 žen s cizím státním občanstvím, opět šlo nejčastěji o ženy ze Slovenska (21), na druhém místě byly ženy s ukrajinským občanstvím (5).

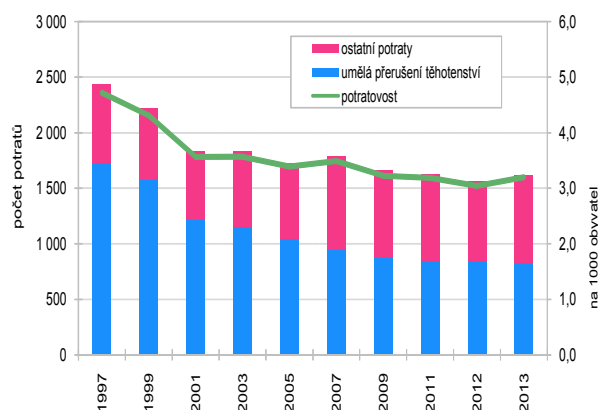
Nejvyšší počet rozvodů je ve věkové skupině 40 až 49 let.

Mezi roky 2008 a 2013 bylo v Kraji Vysočina nejvíce manželství rozvedeno v roce 2008 (1 343 rozvodů) a nejméně v roce 2012 (995). V posledním sledovaném roce počet rozvodů vzrostl na 1 125 (o 13,1 %). Struktura rozvodů podle pořadí zůstává dlouhodobě stabilní, jednoznačně převládají rozvody první, ale najde se dost mužů i žen, kteří se postupně propracují k většímu počtu rozvodů. V roce 2013 na Vysočině připadalo na rozvody druhého či vyššího pořadí u mužů 16,1 %, u žen 17,1 %. Rozvodovost (počet rozvodů na tisíc obyvatel středního stavu) se v kraji dlouhodobě pohybuje mezi 1,9 a 2,6, v roce 2013 dosáhla hodnoty 2,2. Rozdělení rozvodů podle věku se rovněž příliš nemění, nejčastěji se rozvádějí muži i ženy ve věku 40 až 49 let. Tomu odpovídá i fakt, že v posledních letech připadá kolem poloviny rozvodů na manželství trávající 15 a více let (roku 2013 to bylo 46,9 %). Zastoupení rozvedených manželství s nezletilými dětmi je stále vysoké, v roce 2013 představovaly na Vysočině téměř 60 % rozvodů (665 manželství). Jako důvod převážné většiny rozvatů manželství je u mužů i žen uváděna rozdílnost povah, názorů a zájmů.

Graf 1.6 Sňatečnost a rozvodovost v Kraji Vysočina

Graf 1.7 Počet potratů a potratovost v Kraji Vysočina

Nízká míra potratovosti. V kraji bylo v roce 2013 zaznamenáno 1 619 potratů, což v meziročním srovnání znamená zvýšení o 62 případů. Na umělé přerušeni těhotenství připadlo něco přes polovinu celkového počtu potratů (51,6 %), v delší časové řadě se projevuje absolutní i relativní pokles těchto zákroků. Míra potratovosti (počet potratů na tisíc obyvatel) činila v roce 2013 na Vysočině 3,2 ‰, což byla třetí nejnižší hodnota z krajů České republiky (spolu s kraji Jihomoravským a Olomouckým).